

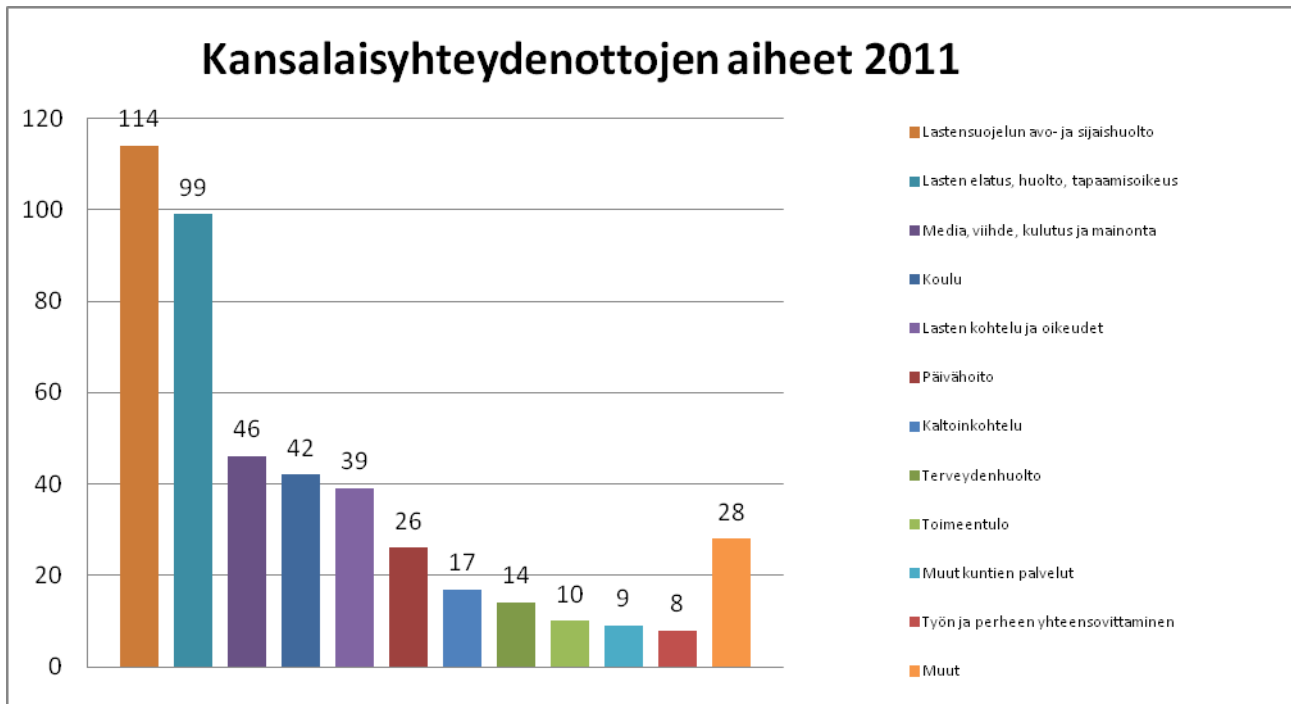
Lapsiasiavaltuutetulle vuonna 2011 tulleet kansalaisyhteydenotot ja niihin perustuvat huomiot lasten hyvinvoinnista

Lapsiasiavaltuutettu ei anna ratkaisuja yksittäisen lapsen tai perheen asiassa. Lapsiasiavaltuutetulle tulee kuitenkin runsaasti yhteydenottoja kansalaisilta, jotka toivovat lapsiasiavaltuutetun kannanottoa lapsia ja nuoria koskeviin asioihin. Kansalaisten yhteydenotoissa halutaan myös usein tuoda lasten ja nuorten elämään liittyviä epäkohtia ja ongelmatilanteita lapsiasiavaltuutetun tietoisuuteen. Vuosittain lapsiasiavaltuutetun toimistoon tulleiden yhteydenottojen avulla on voitu seurata lasten ja perheiden hyvinvoinnin ja oikeuksien toteutumista. Kansalaisilta tulleita yhteydenottoja hyödynnetään vaikuttamistyössä, ja ne saattavat johtaa aloitteen tekemiseen, suosituksen tai lausunnon antamiseen tai muuhun lapsiasiavaltuutetun toimenpiteeseen.

Lapsiasiavaltuutetun toimistoon tuli 452 kansalaisyhteydenottoa vuonna 2011. Vuonna 2010 niitä saapui 406 kpl. Sähköpostitse tai kirjeitse saapuneisiin kansalaisyhteydenottoihin vastaamisessa oli vuonna 2011 edelleen useamman kuukauden viive.

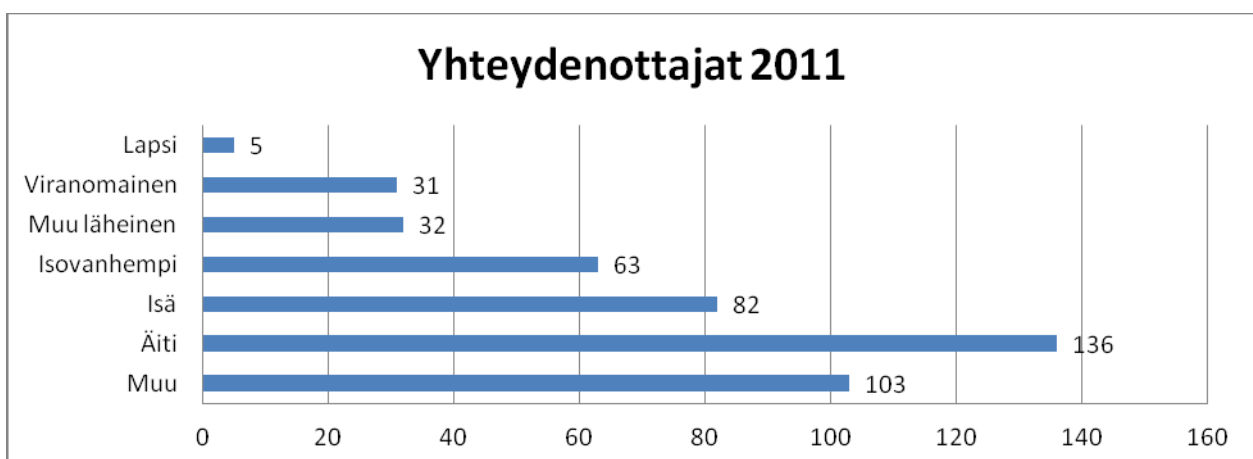
Apulaisoikeuskansleri antoi lokakuussa 2011 päätöksen kansalaisen tekemään kanteluun, jossa lapsiasiavaltuutetun toimistoon yhteyttä ottanut henkilö, oli joutunut odottamaan vastausta yhteydenottoonsa viisi kuukautta. Tämä ei apulaisoikeuskanslerin mukaan täytä hyvän hallinnon vaatimuksia. Lapsiasiavaltuutetun toimiston ongelmana on jo pitkään ollut toimiston henkilöstön liian pieni määrä suhteessa kansallisiin tehtäviin. Toimiston päätehtävänä on vaikuttamistyö ja lasten mielipiteiden välittäminen päättäjille, eikä näin laajaan kansalaisten neuvontatehtävään ole toimistoa perustettaessa varauduttu. Voimavarojen niukkuus suhteessa toimiston suureen työmäärään on ilmaistu vuosittain valtioneuvostolle sekä ilmoitettu myös sosiaali- ja terveysministeriölle. Lapsiasiavaltuutetun toimistolle tulisi saada lisää henkilöstöä, jotta kansalaisten yhteydenottoihin voidaan vastata hallintolain edellyttämässä aikataulussa.

Lastensuojelun avo- ja sijaishuoltoa koskevat kysymykset lisääntyivät runsaalla neljänneksellä ja niitä tuli ylivoimaisesti eniten (114 kpl; 25 %). Lastensuojelua koskevien yhteydenottojen määrä on vuosittain kasvanut vuoden 2005 jälkeen. Myös lapsen huoltoa ja tapaamisoikeutta koskevia yhteydenottoja tuli runsaasti (99 kpl; 219). Vuosina 2009–2011 kouluun sekä mediaan, mainontaan ja kulutukseen liittyvät yhteydenotot ovat vähentyneet suhteessa lastensuojelu- ja huoltoaiheisiin verrattuna.

Aiempien vuosien tapaan lasten vanhemmat ottivat eniten yhteyttä. Heidän tarkoituksenaan oli yleensä kysyä neuvoa tai saada apua lapsen tai perheen tilanteeseen. Lisäksi tuotiin esille erilaisia epäkohtia lapsen oikeuksien toteutumisessa tai lapsiperheiden kohtelussa Suomessa. Isovanhemmat olivat edelleen aktiivisia erityisesti tiedustelemaan lapsen oikeudesta pitää yhteyttä isovanhempiinsa. Huolta oli syntynyt, koska oman lapsen puoliso oli estänyt yhteydenpidon lapsenlapsen erotilanteessa tai koska lapsenlapsi oli sijoitettu kodin ulkopuolelle.

Lapset itse ottavat edelleen vähän yhteyttä oma-aloitteisesti suoraan lapsiasiavaltuutetun toimistoon. Tilaisuuksissa ja tapahtumissa, joissa oli mukana lapsia ja nuoria, toimiston henkilökunnalle esitettiin kysymyksiä, mutta he harvoin itse soittavat tai lähettävät lapsiasiavaltuutetulle sähköpostia esim. kysyäkseen neuvoa omassa tilanteessaan.

Lastensuojelu

Suurin osa lastensuojelua koskevista kysymyksistä liittyi lapsen huostaanoton valmisteluun, täytäntöönpanoon tai purkamiseen. Vanhemmat toivoivat lapsiasiavaltuutetun toimistosta apua tai neuvoja asian käsittelyyn sosiaalitoimessa tai hallinto-oikeudessa. Osa huostaanottoa tai sen purkua koskevista yhteydenotoista oli ns. massajakeluita eli julkisuuteen ja päättäjille osoitettuja vetoomuksia vaikuttaa joko oman lapsen huostaanottoon tai liialliseksi katsotun lastensuojelun viranomaisvallan vähentämiseksi. Lapsiasiavaltuutetulle osoitettiin myös pyyntöjä tutkia tietyn kunnan tai kaupungin lastensuojelun toimintaa erityisesti huostaanottojen suhteen. Lapsiasiavaltuutetulla ei ole valtuutta tutkia kuntien tai toisten viranomaisten toimintaa, joten nämä pyynnöt osoitettiin aluehallintovirastoille.

Lastensuojelun avohuoltoon liittyvissä yhteydenotoissa oli useimmiten kyse siitä, että yhteydenottaja koki lapsella olevan lastensuojelun tarvetta, mutta sosiaalitoimi ei toimi asiassa riittävän tehokkaasti. Varsinkin isovanhemmat olivat tässä suhteessa aktiivisia; huoli liittyi enimmäkseen siihen, että isovanhemman mielestä lapsen kasvuolosuhteet eivät ole riittävän turvalliset lapsen vanhempien erottua ja lapsen jäätyä asumaan toisen vanhemman luokse. Isovanhemmat kokivat, että lastensuojelun tulisi toimia tilanteessa. Erillään asuvat vanhemmat ottivat myös usein yhteyttä saadakseen apua tai neuvoja, kun olivat huolissaan toisen vanhemman luona asuvista lapsistaan. Usein taustalla oli myös erimielisyyttä lapsen asumisesta ja / tai tapaamisoikeudesta. Yhteydenottajat odottavat usein näissä tilanteissa, että sosiaalitoimella on valtaa määrätä lapsen asumisesta, mutta tämä on mahdollista vain niissä tilanteissa, joissa huostaanoton edellytykset täyttyvät.

Lastensuojelun avohuoltoa koskien tuli myös useita tiedusteluja mahdollisuudesta tehdä lastensuojeluilmoitus nimettömänä siten, ettei ilmoituksen tekijän henkilöllisyyttä paljasteta lapsen huoltajalle. Toisaalta ihmeteltiin, ettei ilmoituksen tekijälle kerrota lastensuojeluasian etenemisestä. Sosiaalitoimen työntekijöiden vaitiolovelvollisuus estää työntekijöitä kertomasta tarkemmin lapsen tai vanhempien sosiaalihuollon asiakkuudesta. Kyse on siis myös lapsen oikeudesta yksityisyyden suojaan. Muutamassa yhteydenotossa kysyttiin neuvoa, miten voisi auttaa naapurissa asuvaa tai sukulaislasta, joka voi pahoin kotonaan.

Lastensuojelua koskevissa yhteydenotoissa tuotiin usein esille kokemus siitä, ettei lasta tai vanhempia oltu kuultu riittävästi. Myös isovanhempien yhteydenotoissa tuli esille pettymys siitä, etteivät olleet saaneet vaikuttaa esim. lapsen sijaishuoltopaikan valintaan. Sijaishuollon rajoituksiin liittyvät yhteydenotot koskivat lähes yksinomaan yhteydenpidon rajoittamista. Enimmäkseen isovanhemmat, mutta myös vanhemmat ja sisarukset kysyivät neuvoja, miten voisivat päästä tapaamaan tai muutoin ottamaan yhteyttä sijaishuollossa olevaan lapseen.

Suhteellisesti eniten sijaishuoltoa koskevat yhteydenotot liittyivät siihen, että pyydettiin apua tai neuvoja lapsen huonon kohtelun lopettamiseksi sijaisperheessä tai lastensuojelulaitoksessa vaihtamalla lapsen sijoituspaikka tai palauttamalla lapsi biologisten vanhempiensa luokse. Toisaalta sijaishuollon asioissa pyydettiin apua myös sen estämiseksi, ettei suunnitelma lapsen sijoituspaikan muuttamisesta toteutu. Lasta oltiin useissa tapauksissa siirtämässä pois pitkään jatkuneesta sijaispaikasta, minkä katsottiin aiheuttavan turvattomuuden tunnetta lapsessa. Nämä yhteydenottajat olivat yleensä iso- tai sijaisvanhempia. Yleisellä tasolla olevissa yhteydenotoissa pyydettiin lapsiasiavaltuutettua

puuttumaan "bisnekseksi" muuttuneeseen lastensuojeluun; lapsia on enenevässä määrin sijoitettu yksityisiin lastensuojelulaitoksiin.

Lapsiasiavaltuutetun yhdessä Pesäpuu ry:n, Lastensuojelun Keskusliiton sekä Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen kanssa vuonna 2011 toteutetulla sijaishuollon kiertueella tavattiin sijaishuollossa olevia tai olleita lapsia ja nuoria. Heiltä koottiin näkemyksiä ja kokemuksia sijaishuollosta ja yleensä lastensuojelusta. Saatujen tietojen perusteella on tarkoitus tehdä vaikuttamistyötä lastensuojelun laadun parantamiseksi Suomessa.

Lapsen huolto, asuminen ja tapaamisoikeus sekä elatus

Suurin osa (35 %) yhteydenotoista koski huolta lapsen oikeudesta tavata sitä vanhempaa, jonka luona ei asu. Suurin osa näistä oli tilanteita, joissa lapsen kanssa asuva vanhempi ei anna lapsen tavata sitä vanhempaa, jonka luona ei asu; tähän pyydettiin neuvoa tai apua. Näissäkin tilanteissa oltiin usein tyytymättömiä siihen, ettei sosiaalitoimesta ole saatu apua tapaamisoikeuden toteuttamiseksi, vaikka täytäntöönpanoa haetaan yleiseltä tuomioistuimelta.

Tapaamisoikeuden täytäntöönpanoon liittyviä yhteydenottoja tuli muutoinkin enenevässä määrin. Neuvoja tiedusteltiin myös tilanteissa, joissa lasta tapaava vanhempi ei ole palauttanut lasta sopimuksen tai määräyksen mukaisesti. Samoin tiedusteltiin, onko lasta pakko luovuttaa tapaamiseen tuomioistuimen päätöksen mukaisesti, koska tapaaminen ei ole lapsen edun mukaista. Yhteydenottajan mielestä lapsi ei ollut halukas halukas lähtemään toisen vanhemman luokse tai tämän luona oli uhkatekijöitä, esim. pahoinpitelyä tai päihteiden käyttöä.

Isovanhemmat ottivat edellisen vuoden tapaan yhteyttä lapsen oikeudesta tavata isovanhempiaan tai kysyäkseen neuvoja lapsenlapsen huoltoon, asumista tai tapaamisoikeutta koskevista epäselvyyksistä. Lapsiasiavaltuutettu on esittänyt lapsen huoltoon ja tapaamisoikeutta koskevan lainsäädännön uudistamista, jonka yhteydessä tulisi ottaa huomioon lapsen oikeus tavata ja pitää yhteyttä muihinkin itselleen läheiseksi kokemiin henkilöihin kuin vanhempiinsa.

Lapsen huoltomuotoa ja asumista koskevista asioista pyydettiin useimmiten ottamaan kantaa tuomioistuimen päätökseen tai pyydettiin neuvoja ja ohjeistusta tuleviin oikeudenkäynteihin. Yhteydenottoja saapui myös neuvonnan saamiseksi siitä, miten voi hakea lapsen huoltoon ja asumista toiselta vanhemmalta itselle, koska oli huolta toisen vanhemman kyvystä huolehtia ja kasvattaa lapsia.

Juridisen konsultaation ja neuvonnan tarve erotilanteissa on ilmeinen. Varsinkin jos toisen vanhemman eroilmoitus on tullut äkillisesti ja yllättäen, tarve saada tietoa lasten huollosta, asumisesta ja tapaamisoikeudesta on suuri. Kunnan lastenvalvojaa voi olla vaikea tavoittaa nopeasti tai on epäselvyyttä, kenen puoleen tulee kääntyä.

Muita huoltoon, asumiseen ja tapaamisoikeuteen liittyviä asioita olivat mm. lasta tapaavan yhteishuoltajavanhemman oikeus päättää yhdessä lapsen kanssa asuvan vanhemman kanssa lapsen asuinpaikasta ja päivähoitopaikasta, tyytymättömyys sosiaalitoimen tekemään olosuhdeselvitykseen tuomioistuimelle sekä isien oikeudet yleensä erotilanteissa. Lapsen elatukseen liittyviä yhteydenottoja oli vain muutama; mm. elatusavun indeksikorotuksesta oli epätietoisuutta ja elatusavun muuttamismenettely nähtiin liian kankeaksi.

Media, kulutus ja mainonta

Aihepiiriin liittyviä yhteydenottoja saapui 46 kpl ja niistä yli puolet koski mediamaailmaa. Aikaisempien vuosien tapaan lapsiasiavaltuutettua pyydettiin vaikuttamaan televisio-ohjelmien tarjontaan siten, että lapsille sopimattomia ohjelmia siirrettäisiin myöhempään ajankohtaan tai poistettaisiin kokonaan (esim. Big Brother, Talent ja Putous). Big Brother -ohjelmaan liittyen tuotiin myös esille huoli ohjelmaan osallistuvien vanhempien vastuuttomuudesta. Lisäksi tuotiin esille epäkohta, että lapsia käytetään esiintyjinä kaupallisissa näytöksissä (esim. Abba- ja Talent-show).

Radion puolelta esitettiin huolta radiomainonnan sisällöstä sekä joissakin radio-ohjelmissa käytetystä lapsille sopimattomasta kielestä. Edelleen varsinkin vanhemmat vaativat toimenpiteitä, jotta lapsille haitalliset nettipelit ja -sivustot voitaisiin kieltää. Lasten haastattelemisesta tai haastatteluiden ja kuvien julkaisemisesta televisiossa tai lehdessä ilman vanhempien lupaa kysyttiin muutamassa yhteydenotossa. Useammassakin yhteydenotossa pyydettiin lapsiasiavaltuutettua vaikuttamaan YLE Radion lastenkulttuurin säilymisen puolesta

Yksittäisiä aiheita olivat ikärajojen asettaminen lapsille sopimattomiin taidenäyttelyihin, lapsille suunnatun lehden markkinoille tulon estäminen, alaikäisten osallistuminen kauneuskilpailuihin, joissa esiinnyttään vähissä vaatteissa ja lapsille sopimattoman elokuvan näyttäminen lomalennolla.

Mainontaan liittyen huolta esitettiin edelleen iltapäivälehtien lööppien sijoittelusta lasten näkyville. Lööpit sisältävät usein rajujakin otsikoita, mitkä voivat järkyttää lapsia. Kotiin jaettavista mainoksista Easysshopping-lehti oli herättänyt useissa yhteydenottajissa paheksuntaa, koska samassa lehdessä mainostetaan lapsille tarkoitettuja tuotteita ja ns. aikuisviihdettä. Keväällä esitetty matkayhtiön mainos, jossa lapsi esitettiin haitallisena tekijänä aikuisten loman sujumiselle, nähtiin muutamassa yhteydenotossa lasta syrjiväksi. Myös lasten käyttöä mainoksissa paheksuttiin.

Kulutuksen osalta tuli vain kaksi yhteydenottoa; toisessa tuotiin esille, että kirpputoreilla on lasten nähden myynnissä pornovideoita ja toisessa, että lapsen vakuutuskorvauksen saaminen kestää kohtuuttoman pitkään.

Koulu

Koulua koskevissa yhteydenotoissa painottuivat edellisten vuosien tapaan lapsen oikeus maksuttomaan koulukuljetukseen ja menettely kunnan koulutoimen kielteisen päätöksen johdosta, kuntien kouluverkko uudistukset, jotka usein sisältävät pienten kyläkoulujen lakkauttamisia sekä oikeus käyttää erilaisia kurinpitotoimia koulussa. Aikaisempia vuosia enemmän tuli tiedusteluja ja avunpyyntöjä tilanteissa, joissa lasta ei ollut osoitettu lähikouluun tai koettiin koulun painostavan vanhempia lapsen koulun vaihtoon.

Erityisopetusta koskevissa yhteydenotoissa kysyttiin neuvoa tilanteeseen, jossa lasta oltiin siirtämässä erityisopetukseen vanhempien vastustaessa siirtoa tai lapsen oikeudesta erityisopetukseen. Inklusion osalta tuotiin esille asian aiheuttamia epäkohtia. Koulun sisäilmaongelmat tuottivat useita yhteydenottoja. Useimmiten kyse oli siitä, että vanhemmat

toivoivat lapsiasiavaltuutetulta tukea siihen, jotta asia otettaisiin kunnassa vakavasti ja taattaisiin lapselle oikeus terveelliseen oppimisympäristöön. Koulukiusaamista koskevia yhteydenottoja tuli aikaisempia vuosia vähemmän. Niissä koettiin, että koulu ei ollut puuttunut riittävästi vakavuudella lapseen kohdistuneeseen koulukiusaamiseen.

Yksittäisiä aiheita olivat huoli opettajan auktoriteetin vähenemisestä ja opettajien liian vähäisestä osallistumisesta lasten kasvatustyöhön. Lapsiasiavaltuutetulta pyydettiin vaikuttamisapua luokkakokojen pienentämiseksi ja ns. pakkoruotsin poistamiseksi.

Lasten kohtelu ja oikeudet

Useissa yhteydenotoissa tuotiin esille lasten asema uskonnollisissa yhteisöissä. Lapsiin nähtiin kohdistuvan voimakasta uskonnollista painostamista ja joidenkin uskontokuntien esitettiin sallivan lapsen ruumiillinen kuritus, vaikka se on lain mukaan kiellettyä. Lapsiasiavaltuutettua pyydettiin tekemään vaikuttamistyötä, jotta estettäisiin lasten kaltoinkohtelu uskonnon nimissä.

Uutena teemana nousi esiin lasten kohtelu urheiluseuroissa. Varsinkin jääkiekkoseuroissa koettiin tapahtuneen lapsen syrjintää tai seurojen väitettiin tekevät pitkiä sitovia pelaajasopimuksia vielä kovin nuortenkin harrastajien kanssa. Yksittäisenä kysymyksenä pyydettiin lapsiasiavaltuutetun kannanottoa siihen, onko luisteluseura toiminut oikein salliessaan isien tulon pukukoppeihin nuorten tyttöjen kanssa. Lapsen kokiessa epäasiallista kohtelua urheiluseuran taholta tilanne on ongelmallinen, koska oikeusturvakeinot ovat vähäiset. Viranomaisen epäasiallisesta kohtelusta on mahdollista tehdä kantelu, mutta yhdistysten osalta koetaan neuvottomuutta, jos seuran johto ei suhtaudu epäkohtaan vakavasti.

Syrjintään liittyen tuli muutama yhteydenotto. Kyse oli joko yksittäisestä etnisen syrjinnän tilanteesta tai laajemmin esim. ikäsyrjinnästä. Jälkimmäinen nousi esiin, kun oli uutisoitu joidenkin huoltoasemien tai hampurilaisravintoloiden kieltäneen alaikäisten sisäänkäynnin tietyn kellonajan jälkeen. Lapsiasiavaltuutettu aloitti Allianssi ry:n kanssa neuvottelut, jotta asiasta tehtäisiin kartoitus ja sen pohjalta yhteistä vaikuttamistyötä.

Lapsen oikeudesta saamenkieliseen opetukseen ja saamen kielen aseman säilyminen oli aiheena kahdessa yhteydenotossa. Kahdessa yhteydenotossa kuvattiin tilanne, jossa myymälävalvartija on ottanut lapsen kiinni ja vanhemmat kokivat, että lasta ei ollut kohdeltu ikätason mukaisesti vaan lapsi oli kokenut tilanteen pelottavana ja nöyryyttävänä.

Yksittäisiä yhteydenottoja tuli mm. avun saaminen tien rakentamisen vastustamisessa kodin läheisyyteen, samaa sukupuolta olevien oikeudesta adoptoida lapsi yhdessä, tietyistä kulttuuritaustoista tulleiden maahanmuuttajatyttöjen lähettäminen pakkoavioliittoon synnyinmaahansa sekä lapsen velvollisuudesta todistaa rikosoikeudenkäynnissä.

Päivähoito

Yhteydenottoja tuli likipitään saman verran kuin vuonna 2010 päivähoitoa koskien. Näistä yhteydenotto liittyi useimmiten päivähoidon järjestämisen ja laadun yleisiin epäkohtiin kunnassa, esim. päiväkotien lakkauttamiseen, pihojen turvattomuuteen, henkilökunnan riittävyyteen ja suuriin ryhmäkokoisiin. Lapsiasiavaltuutettua pyydettiin vaikuttamaan pienten koululaisten aamu- ja iltapäivätoiminnan lakisääteistämiseksi. Erityisesti vuorotyötä

tekeviltä yksinhuoltajavanhemmilta tuli kritiikkiä, kun kunta ei ollut kyennyt osoittamaan ykkös- tai kakkosluokkalaiselle lapselle aamu- tai iltapäivähoitoa.

Uutena teemana tuli useita yhteydenottoja päiväkodin ruokailun ja ruoan laadun epäkohdista. Yksittäisiä teemoja olivat lapsen pompottelu vaihtuviin varahoitopaikkoihin, tyytymättömyys oman lapsen kohteluun päiväkodissa, vaikeus saada allergiselle lapselle sopiva päivähoitopaikka kunnasta sekä lasta koskevan tiedon luovuttamisen ongelmat huoltajalle, joka ei asu lapsen kanssa.

Kaltoinkohtelu

Lapseen kohdistuvaan pahoinpitelyyn ja seksuaaliseen hyväksikäyttöön ja niiden ehkäisyyn liittyviä yhteydenottoja saapui sama määrä kuin edellisellä vuonna. Näistä eniten nostettiin esille puutteet lasten kanssa toimivien rikostaustan selvittämisessä. Tuotiin esille yksittäinen tapaus, jossa työnantaja oli laiminlyönyt velvollisuutensa pyytää työntekijältä rikostaustaote, vaadittiin rikostaustan selvittämistä myös vapaaehtoisilta ja MLL:n lapsenhoitopalvelun tarjoajilta sekä esitettiin, että rikostausta voitaisiin selvittää poliisille tehtävällä tiedustelulla henkilön soveltuvuudesta lasten kanssa toimimiseen. Lapsiasiavaltuutettu on useissa lausunnoissaan tuonut esille tarpeen uudistaa rikostaustan selvittämistä koskevaa lainsäädäntöä. Vuoden 2012 alussa hän jätti asiaa koskevan aloitteen oikeusministeriölle sekä työ- ja elinkeinoministeriölle. Ministeriöt ovat vastanneet, että nykyisen lainsäädännön toimivuudesta ja uudistamistarpeista tullaan käynnistämään selvitys.

Muutamassa yhteydenotossa pyydettiin lapsiasiavaltuutettua puuttumaan tilanteisiin, joissa julkisuudessa oli esitetty kuritusväkivallan olevan hyväksyttävää lapsen kasvatuksessa. Esitettiin myös tiedusteluja siitä, miten voisi itse toimia, jotta lapsiin kohdistuneista hyväksikäyttörikoksista annettaisiin ankarammat rangaistukset. Eräissä lapsen huoltoa ja tapaamisoikeutta koskevissa yhteydenotoissa tuotiin esille tyytymättömyys siitä, ettei toista vanhempaa oltu asetettu syytteeseen tai tuomittu lapseen kohdistuneesta pahoinpitelystä tai hyväksikäytöstä.

Yksittäisiä teemoja olivat mm. avun pyytäminen omaan lapseen kohdistuneen seksuaalisen hyväksikäytön selvittämisessä, toimintaohjeiden pyytäminen tilanteeseen, jossa lapsi oli käyttänyt hyväksi kahta pienempää lasta, vetoamus poikien ympärileikkauksen kriminalisoimiseksi sekä pyyntö vaikuttaa kunniaväkivallan ehkäisemiseksi Suomessa.

Terveydenhuolto

Terveydenhuoltoon ja lasten terveyteen liittyviä yhteydenottoja tuli suhteellisesti vähän, 14 kpl. Eniten tuli tiedusteluja lapsipotilaan oikeudesta kieltää itseään koskevien tietojen luovuttaminen huoltajalle. Nähtiin, että terveydenhuollossa on ainakin joissakin yksittäistapauksissa annettu liian nuoren lapsen päättää asiasta tai omasta hoidostaan. Yhteydenottoja tuli myös sairaaloihin liittyvistä epäkohdista; esim. suunnitelmista yhdistää lapsipotilaiden hoito aikuisten osastoon ja vanhempien oikeudesta yöpyä lapsen luona sairaalassa.

Ehkäisevään terveydenhuoltoon liittyen pyydettiin lapsiasiavaltuutettua vaikuttamaan tupakoinnin kieltämiseksi autoissa, kun lapsi on kyydissä sekä energiajuomien myynnin kieltämiseksi alle 15-vuotiaille. ADHD:n lääkehoidon väitettiin olevan Suomessa liian yleistä.

Toimeentulo

Toimeentuloon liittyviä yhteydenottoja saapui vain 10 kpl. Niistä 5 liittyi toimeentulotuen myöntämiseen; joko pyydettiin neuvoja, onko toimeentulotuki laskettu oikein tai pyydettiin tutkimaan yksittäinen päätös. Näissäkin, kuten muissa sosiaalihuoltoon liittyvissä kysymyksissä, kehoitettiin yhteydenottajaa kääntymään kunnan nimeämän sosiaaliamiehen puoleen, jonka tehtävänä on auttaa sosiaalihuollon asiakkaita heidän oikeuksiensa toteuttamisessa (esim. auttamalla muutoksenhaun tai kantelun tekemisessä).

Kaksi tiedustelua liittyi oikeuteen saada lapsilisää, jos asuu ulkomailla. Lapsilisän myöntämisestä päättää KELA, joten yhteydenottajia kehoitettiin tiedustelemaan asiaa sieltä. Yksittäisissä yhteydenotoissa pyydettiin vaikuttamaan lapsiperheiden taloudellisen aseman parantamiseksi yleensä esim. verotuksellisin keinoin sekä pyydettiin vaikuttamaan siten, että autoverotuksella ei taloudellisesti rankaistaisi useampilapsisia perheitä, jotka joutuvat käyttämään tilavampia autoja.

Muut kuntien palvelut

Aihepiiriin liittyvistä yhteydenotoista suurin osa koski erityistä tukea tarvitsevien tai vammaisten lasten palveluita. Toivottiin, että omassa kunnassa paremmin huomioitaisiin erityislasten tarpeet, esim. koko perheen jaksamisen tukeminen ja lasten harrastusmahdollisuudet. Kahdessa yhteydenotossa pyydettiin lapsiasiavaltuutetulta tukea ja apua, jotta omassa kunnassa ei karsittaisi tiettyä lapsille tai perheille tärkeää palvelua. Näissä tilanteissa yhteydenottajaa pyydetään yleensä olemaan aktiivinen oman kunnan päättäjiin nähden sekä kerrotaan muutoksenhausta kunnan toimielinten päätöksiin tai kantelumahdollisuudesta.

Muut kysymykset

Muissa kysymyksissä oli esim. pyyntöjä vaikuttaa yksittäiseen tilanteeseen (esim. asuinalueen rakentamiseen tai Maahanmuuttoviraston päätökseen oleskeluluvan myöntämisessä) tai yleisempään yhteiskunnalliseen epäkohtaan. Pyydettiin esimerkiksi vaikuttamaan lasten ja nuorten pahoinvoinnin poistamiseksi tai perinteisten perhearvojen ja moraalien puolesta. Tuotiin esille, että lapselle ei kaikkialla myönnetä maksutonta oikeusapua, kun vanhemmat ovat lapsen puolesta tekemässä kantelua esim. kouluun liittyvässä asiassa. Yksittäisiä tiedusteluja tuli myös mm. lainsäädännöstä liittyen alkoholin anniskeluun alaikäistenkin suosiman musiikkifestivaalin yhteydessä sekä lapsen oikeudesta saada maistraatista asiakirjoja sukuselvitystä varten, kun toinen vanhempi vastustaa niiden luovuttamista.

JOHTOPÄÄTÖKSET VUODEN 2011 KANSALAI SYHTEYDENOTOISTA

1. Tarvitaan enemmän yleistä, kaikki kuntalaiset tavoittavaa tiedottamista kunnan palveluista. Erityisesti tulisi parantaa henkilökohtaista neuvontaa, kuten palveluohjausta. Tämän ohella tulee varmistaa työntekijöiden tavoitettavuus. Esimerkiksi akuuteissa erotilanteissa voi olla vaikea tavoittaa kunnan lastenvalvojaa.

2. Sosiaali- ja terveydenhuollon asiakkaat tarvitsevat enemmän tietoa omassa asiassaan. Vanhemmat kokevat usein, etteivät ole tulleet kuulluiksi tai eivät ole saaneet riittävästi informaatiota. Erityisesti lastensuojelun asiakkaiden kohdalla ilmenee, että he eivät tiedä miten heidän asiansa etenee, mikä merkitys eri toimintavaihtoehdoilla ja toimenpiteillä on, mitkä ovat asiakkaan oikeudet ja oikeusturvakeinot.
3. Lasten ja perheiden asioissa tulee kehittää oikeusturvaneuvontaa. Tämä tarve nousee esille erityisesti sosiaalihuollon palveluiden ja koulutoimen osalta. Vanhemmilla on epätietoisuutta siitä, mihin voi olla yhteydessä, kun he kokevat itsensä tai lapsensa joutuneen epäasiallisen kohtelun tai oikeudenloukkauksen kohteeksi.
4. Sosiaali- ja potilasasiamiesten tulee parantaa tiedottamista omasta toiminnastaan, asiakkaiden ja potilaiden oikeuksista ja oikeusturvakeinoista.
5. Aluehallintovirastojen tulee enemmän tiedottaa omasta toiminnastaan ja käytettävissä olevista oikeusturvakeinoista.
6. Lasten harrastustoiminta ei saa olla liikaa taloudellisten seikkojen ohjaamaa. Lapsilla tulee olla mahdollisuus harrastaa vapaasti ja omilla ehdoillaan. Harrastuksissa lapsia tulee kohdella yhdenvertaisesti. Myös vammaisten lasten oikeudesta harrastuksiin tulee kunnissa huolehtia.